

park mega zabawek w ramach ekspozycji „Rzecz Małopolska”. Wykorzystaliśmy sąsiadujący z muzeum Plac Wolnica poprzez prezentację „Wolnica, wolność, wyobraźnia”.

Tematykę „Rocznika” zamykają nasze refleksje nad przeczytanymi książkami, czy dokumentami archiwalnymi, które inspirują do działania i dają początek nowym pomysłom.

Czytając XVI tom „Rocznika Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie” wyraźnie daje się odczuć, że nasze muzeum to nie jest martwy zbiór, bezduszne gabloty i nic nie mówiące stopy nagromadzonych eksponatów, lecz pełen życia organizm. Tutaj świadomie poszukuje się rozwiązań zmierzających do kreowania działalności do pełnego uczestnictwa w życiu kulturalnym odbiorców i jak najlepszego zaspokajania ich zróżnicowanych potrzeb.

Maria Jazowska-Gumulska

GORCE W TOMIE 19 „PAMIĘTNIKA POLSKIEGO TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO”

„Pamiętnik Polskiego Towarzystwa
Tatrzańskiego”. T. 19: 2010,
pod red. S. Maciejewskiego,
Kraków 2011, 468 s., ilustracje

W działalności wydawniczej Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego t. 19 „Pamiętnika PTT” wpisuje się w kilka znaczących rocznic godnych przypomnienia. W związku z XXX rocznicą reaktywowania Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego przypominano na wstępie wyróżnione graficznie cele działania Towarzystwa Tatrzańskiego zapisane w pierwszym statucie z 1874 roku oraz statutowe cele odrodzonego w 1981 roku PTT. Zawartość tomu 19 tej zasłużonej organizacji, skupiającej rzeszę miłośników gór, a ich aktualny wykaz odnajdujemy w obszernej kronice najnowszego tomu na stronach 354–463, upowszechnia na kartach periodyku rzetelną wiedzę o górach i historii ziem górskich, poprzez wartościowe teksty pomaga poznać wielowymiarowe oddziaływanie idei umiłowania gór, ochrony środowiska naturalnego i krajobrazu, pokazuje, w oparciu o relacje z wypraw bieżących i wspomnienia osiągnięć z uprawiania turystyki wysokogórskiej, najlepsze wzory kultury obowiązujące w górach. Autorami artykułów są profesorowie wyższych uczelni i ośrodków naukowych, etnolodzy, lekarze medycyny, taternicy i alpiniści przedstawieni na wstępie „Pamiętnika” (s.9–10).

recenzje
noty
bibliograficzne

Mystykę gór w kontekście literatury i kultury omawia Janusz M. Ślusarczyk, wskazując na tajemnice przestrzeni, estetykę doznań a także naukową eksplorację w kolejnych etapach „odkrywania” gór. Doświadczeniami alpinistycznymi z punktu widzenia „medycyny górskiej” dzieli się z czytelnikami Zdzisław J. Ryn. Tekst jego cennego artykułu powinni poznać początkujący adepti wypraw alpinistycznych.

Obecność tematyki gorczańskiej z racji XXX rocznicy utworzenia Gorczańskiego Parku Narodowego pozwala mówić o charakterze monograficznym tomu 19 „Pamiętnika”. Historię odkrywania Gorców dla literatury i kultury porządkuje Witold Nowicki. Wspomina przy tym o Władysławie Orkanie, dla którego Gorce były ziemią rodzinną oraz o zasługach propagatora turystyki beskidzkiej Kazimierza Sosnowskiego, odkrywa ślady osadnictwa już w epoce kamiennej i nakreśla jego dalsze dzieje na obrzeżach Gorców. Nie pomija także zagadnienia gospodarki leśnej i turystycznego zagospodarowania Gorców. Wywiad z Januszem Tomaszewiczem, dyrektorem parku, przeprowadzony przez redakcję „Pamiętnika PTT”, wprowadza w szczegóły historii utworzenia GPN, zapoznaje z celami jego funkcjonowania i planem pracy na najbliższe lata. Wspomnienia o pierwszym dyrektorzem GPN, leśniku, taterniku i alpiniście Jerzym Honowskim zamieścił w tomie „Pamiętnika” Jacek Michalski.

Redaktor naczelny tomu, Stefan Maciejewski, odtworzył historię Łopusznej, bliskiej mu wsi gorczańskiej, w której pełnił przez okres pięciu lat funkcję kierownika oddziału Muzeum Tatrzańskiego, mieszczącego się w zabytkowym dworze Tetmajerów. Przypomniał genealogię rodu Tetmajerów, wskazał na rolę Seweryna Goszczyńskiego i Stanisława Cerchy, krakowskiego malarza i ludoznawcy, w dziele popularyzacji Łopusznej, a spośród współczesnych postaci wymienił naturalnie ks. Józefa Tischnera, którego biografia wpisuje się także w historię i dzień dzisiejszy Łopusznej. Dzięki zabiegom redakcji udało się pozyskać rękopis S. Cerchy, będący monografią Łopusznej, a stanowiący własność Muzeum Etnograficznego w Krakowie; trzy strony rękopisu w postaci kserokopii zamieszczono na stronach 119–120 tomu „Pamiętnika”, a wybrane fragmenty, obrazujące lokalizację, topografię, zajęcia ludności Łopusznej, zwyczaje, obrzędy i wierzenia przysposobił do druku i zamieścił w tomie „Pamiętnika” Stefan Maciejewski (s. 121–137).

Formę krótkiego eseju o Gorcach i związanych z nimi osobistościach, jak: S. Goszczyński, W. Orkan, ks. J. Tischner ma przyczynek Antoniny Sebesty zatytułowany: *Zielone manowce*. O najmniejszej grupie polskich górali, góralach kamienickich pisze Bartłomiej G. Sala. Barwnie kreśli sylwetkę legendową Bulandy, bacy ze Szczawy, Tomasza Chlipały. Wspomina także o jego wnuku – Tomaszu Zapale.

Po części monograficznej na dalszą zawartość rocznika składają się stałe działy tematyczne: *Człowiek i góry*, *Dziedzictwo*, *Ocalić od zapomnienia* i *Varia*. W pierwszym z nich Stanisław Biel – uczestnik polskiej wyprawy w Hindukusz w roku 1960 opisał drogę na Noszak. Dużo ciekawostek zawierają kontakty z japońską ekspedycją w Pamir w tym samym czasie, które przetrwały aż do dziś, bowiem autor opisał pod koniec artykułu spotkanie niektórych uczestników obu grup w 2010 roku w polskich górach. Wyprawę trekkingową w Himalaje członków tarnowskiego oddziału PTT wokół Annapurny od 22 października 2010 roku, udokumentowaną pięknymi kolorowymi zdjęciami, opisał barwnie jej uczestnik Janusz Foszcz. Taternik i alpinista Zbigniew Jaworowski przedstawił swoje badania nad radioaktywnością i promieniowaniem na lodowcu pod Chłopkiem w Tatrach.

Interesujące, odkrywcze materiały zamieszczono w dziale *Dziedzictwo*. Zbigniew Fałtynowicz opisał dwór rodziny Witkiewiczów w Urdominie na Suwalszczyźnie, odtworzył szczegóły biograficzne Stanisława Witkiewicza z okresu młodzieńczego i zamieścił jego mało znany portret z lat 70. XIX w. (własność działu sztuki Muzeum Podlaskiego w Białymstoku). Wielokulturowe dziedzictwo Jurgowa z architekturą, sztuką sakralną i rzemiosłem artystycznym, wzbogacone pięknymi fotografiami przybliżyła Maria Fiderkiewicz. W tym samym dziale wspomnieniowy artykuł o kręgu przyjaciół, w większości działaczy i członków PTT, spotykających się w „chacie” na Magurce zamieścił Marek Eminowicz. Szczegóły architektoniczne i prace konserwatorskie willi „Oksza” w Zakopanem omawia Zbigniew Moździerz.

Inkrustowane wierszami wprowadzenia do poszczególnych działów periodyku przybliżają tym razem poetycki talent Ferdynanda Goetla, zaś szczegóły biografii obydwu braci Goetlów: Walerego i Ferdynanda w dziale *Ocalić od zapomnienia* odsłania Zbigniew J. Wójcik. W tym samym dziale o znaczących zasługach Władysława Midowicza w dziedzinie ochrony przyrody pisze Alina Wilkins. Redaktor prowadzący tomu: Barbara Morawska-Nowak zamieszcza pełną ciepłą, wzruszającą biografię zmarłego 21 września 2010 roku taternika Zbigniewa Dziędzielewicz. W tym samym dziale Ludwik W. Pawlik wspomina Witolda Dudziaka, cenionego zakopiańskiego architekta, zmarłego 30 sierpnia 2010 roku.

W dziale *Varia* Eliza Ptaszyńska po raz drugi w tym tomie przypomina sylwetkę Stanisława Witkiewicza z okazji wystawy zorganizowanej w 2010 roku w Muzeum Narodowym w Poznaniu, eksponującej malarstwo dziewiętnastowiecznych artystów, którzy w różnych okresach zatrzymywali się na piątym piętrze warszawskiego Hotelu Europejskiego i w istniejącej tam pracowni tworzyli ważne niekiedy w swoim dorobku prace. Krótki szkic poświęcono także pracy artystycznej Bożeny Gąsienicy-Byrcyn, ilustrując go

wykonanymi przez malarkę portretami oraz barwnymi zdjęciami gobelinów. Seweryn A. Wiślocki zamieścił dwie gadki Tadeusza Giewonta-Gąsienicy i krótką notę o życiu i twórczości Lucyny Teresy Wiślockiej wzbogaconą jej dwoma rysunkami.

W wyjątkowo bogatym treściowo tomie zamieszczono także kilka ważnych recenzji, omówień i not. Warto odnotować recenzję *Słownika gwary Zakopanego i okolic* Juliusza Zborowskiego napisaną przez prof. Józefa Kaśia oraz drugiego wydanie znakomitej książki W.A. Wójcika: *Sabała – Tatry. Sprawy i ludzie* pióra U. Janickiej-Krzywdy. Joanna Kowalewska omówiła koronację Pani Ludźmierskiej, książki W.J. Skalskiego *Koronacja. Ludźmierz 15 VIII 1963. W Kronice żałobnej* pożegnano Józefa Niwelińskiego, Zofię Jarczewską-Florys i Wincentego Galicę. Wspomniana na wstępie *Kronika PTT* zawiera sprawozdanie z VIII Zjazdu Delegatów PTT i z działalności jego poszczególnych oddziałów.